

ПІДВИЩУЄМО МАЙСТЕРНІСТЬ

Як створили освітнє середовище, яке мотивує, активізує, зберігає та розвиває

Наталія Малишева, директор ЗДО № 140 «Малютко», Миколаїв

А ось і стаття від переможниці Всеукраїнського конкурсу «Директор 2020: краща практика». Наталія Малишева з колегами розробили та реалізували модель оновлення предметно-просторового середовища закладу дошкільної освіти. Результати їхньої роботи — вагомі. І аж настільки, що принесли почесну перемогу в конкурсі. Тож як вдалося якісно оновити освітнє середовище? Дізнайтеся з перших вуст

Управляти сучасним закладом дошкільної освіти означає створювати освітній простір, адекватний змінам в освіті, сучасним тенденціям розвитку, конкурентоспроможності в умовах, що відповідають соціальним запитам суспільства. Директор взаємодіє з учасниками освітнього процесу в освітньому середовищі. Він впливає на нього — формує, оскільки визначає стратегію розвитку закладу, представляючи його на різних рівнях зовнішніх контактів.

Щоб створити сучасне інноваційне освітнє середовище, потрібно продумати та забезпечити оптимальні умови для розвитку й саморозвитку дитини. Під час цих процесів, спостерігаючи та досліджуючи активність вихованців у цьому освітньому середовищі, педагоги набувають компетентності щодо його створення.

Ділюся досвідом, як ми організували предметно-просторове розвивальне середовище в нашому закладі.

Оцінили якість освітнього середовища

Ми провели комплексне вивчення стану організації предметно-просторового розвивального середовища (далі — Середовище) в нашому закладі. Використали такі методи збору інформації:

- спостереження (за Середовищем);
- опитування (анкетування батьків, бесіда з дітьми та педагогами);
- вивчення документів, у яких сформульовані питання створення Середовища:
 - Програма (Стратегія) розвитку закладу, план роботи закладу на навчальний рік;
 - матеріали тематичного контролю, протоколи засідань педагогічної ради, акти готовності ЗДО до нового навчального року;
 - бюджетні запиту.

Важливим аспектом створення Середовища стало те, що ми визначили його основні параметри якості. Серед розмаїття запропонованої в професійних джерелах інформації про вимоги до створення Середовища обрали два варіанти найвлучніших параметрів оцінювання (табл. 1).

Таблиця 1

Параметри оцінювання якості освітнього середовища

I варіант	II варіант
Гнучкість дизайну	Змістовність та насиченість
Поділ ігрової кімнати на осередки	Трансформованість
Ергономічні меблі	Поліфункціональність
Відсутність нагромадження	Варіативність
Дотримання балансу у візуальній стимуляції та уникнення зайвого візуального шуму	Доступність і безпечність
Використання поверхні стін та підлоги з розвивальною метою	
Облаштування місця для роботи та відпочинку педагогів і дітей (у групових осередках або інших приміщеннях)	

Ми зрозуміли, що за першим варіантом легко візуально оцінити Середовище, а за другим — заглибитися в зміст та можливості його використання тощо. Батькам також було зрозуміліше оцінювати створене в закладі Середовище за першим варіантом параметрів.

Характеристику параметрів оцінювання якості освітнього середовища та зразок анкети для батьків завантажте на ezavdnz.mcfrr.ua.

Ці матеріали дали нам змогу розробити власний перелік параметрів оцінювання якості предметно-просторового розвивального середовища груп (табл. 2). Педагоги опрацювали ці параметри та їхні характеристики, опанували зміст кожного параметру. Остаточний варіант ухвалили на засіданні педагогічної ради. Це дало нам можливість провести самоаналіз.

Таблиця 2

Оцінювання якості предметно-просторового розвивального середовища груп

№	Параметри	Оцінювання
1	Змістовність та насиченість	
	сформованість осередків у групі	
	доцільність розташування та наповнення осередків	

№	Параметри	Оцінювання
	наявність сучасного інтерактивного обладнання для навчально-пізнавальної діяльності	
	емоційне благополуччя дітей у взаємодії з предметно-просторовим оточенням та можливість самовираження	
2	Трансформованість (гнучкість дизайну)	
3	Поліфункціональність	
4	Відсутність надлишкового нагромадження	
5	Варіативність	
	вільне пересування та вільний вибір	
	періодична змінність ігрового матеріалу, поява нових предметів	
6	Доступність	
7	Дотримання балансу у візуальній стимуляції	
8	Використання поверхонь стін	
9	Безпечність	
Висновок		

Що нам дало самооцінювання?

Зробили висновки і визначили, як усунути недоліки

Самооцінювання стану Середовища відповідно до параметрів, що в *табл. 2*, дало змогу зробити такі висновки.

Середовище в групових осередках мотивує дітей знаходити місце для задоволення власних задатків та інтересів, активізує до діяльності, зберігає фізичне та психологічне здоров'я, а також розвиває якості особистості та важливі для життя компетентності.

Продуктивна діяльність дошкільників (гра, спілкування, пізнавально-дослідницька тощо) у межах кожної освітньої лінії реалізується на основі потенціалу створеного в закладі Середовища з відповідним наповненням і сукупністю предметів, іграшок, матеріалів, які зрозумілі та цікаві дітям.

Потрібно усунути такі недоліки в організації Середовища:

- перенасиченість осередків предметним матеріалом, оскільки не було продуманого планування змін середовища відповідно до пізнавальної теми перспективного плану освітньої роботи;
- недостатність матеріалів для дитячого експериментування, бо не було сформованої картотеки процесів та алгоритмів;
- непомірованість умов забезпечення індивідуальної комфортності;
- безсистемність у залученні дітей до трансформації середовища;
- недостатність м'яких ігрових модулів, які діти викорисовували б, щоб створювати свій простір;
- одноманітність наборів для конструювання;
- стереотипність мислення педагога щодо кількісного накопичення предметів в осередках.

Найскладнішим для педагогів виявилось дотримувати таких параметрів створення якісного Середовища, як-от: варіативність, доступність і трансформованість.

Щоб процес та результат оновлення Середовища в ЗДО став ефективним, ми зробили **шість кроків**:

- 1) візуалізували структуру простору закладу;
- 2) визначили основні виміри Середовища, важливі для його облаштування;
- 3) вибрали пріоритетні освітні технології навчання та взаємодії;
- 4) створили орієнтовану композицію Середовища в групових осередках, як засіб впливу на розвиток дітей, та його трансформували;
- 5) визначили складові Середовища в кабінетах спеціалістів та інших приміщеннях закладу;
- 6) створили та реалізували проєкти «Спортивна зала — простір активних, сильних, сміливих та дружби» й «Автомістечо — місце руху та безпеки».

Розкрию зміст кожного кроку, які вплинули на якісне оновлення Середовища.

Крок 1. Візуалізували структуру простору закладу

Структура простору нашого закладу, який відвідує 250 дітей, унікальна тим, що:

- розкриває простір приміщень і території закладу;
- висвітлює важливий для активного рухового розвитку дітей та укріплення їхнього здоров'я фізкультурно-оздоровчий комплекс;
- показує проникнення потужних освітніх технологій, які протягом багатьох років успішно впроваджували в роботі з дітьми і вихователі, і «вузькі» спеціалісти (*схема 1*).

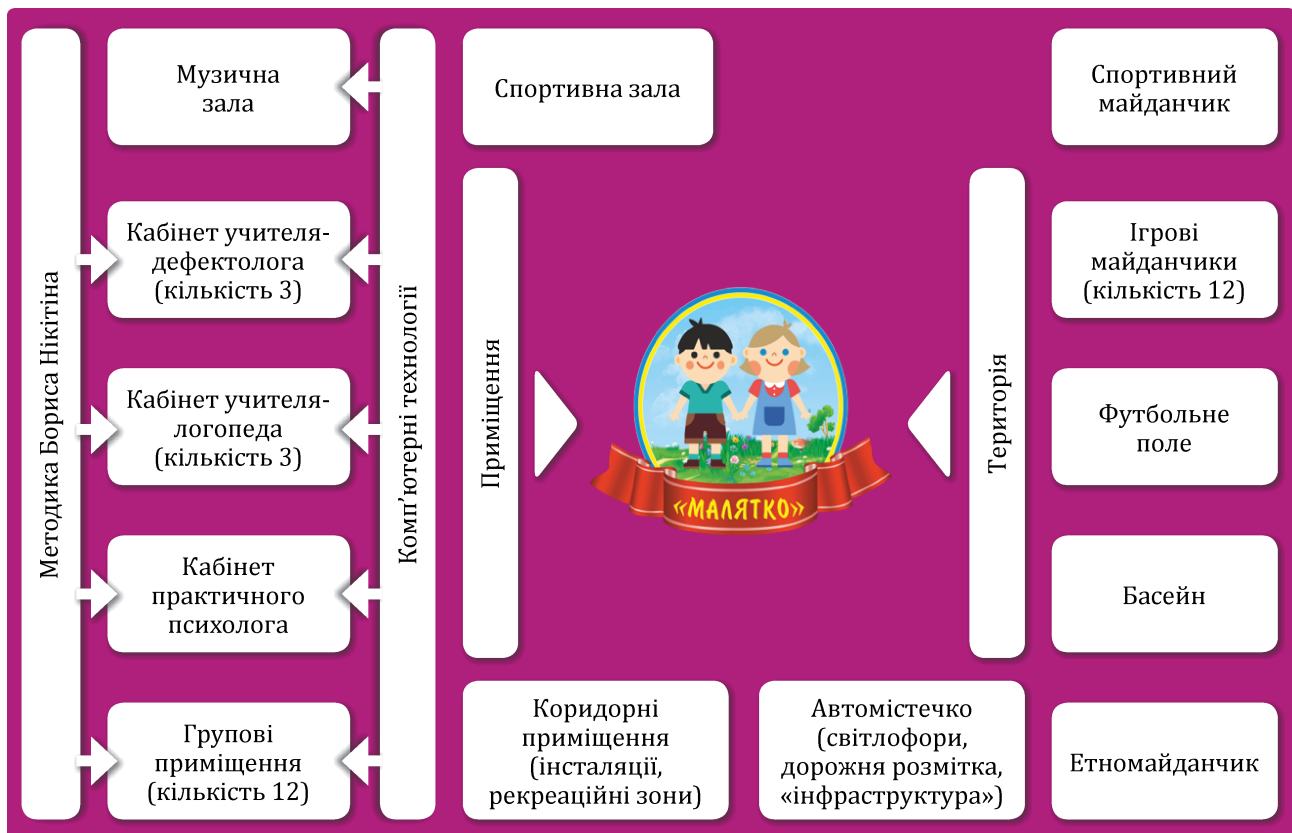

Схема 1. Структура простору закладу дошкільної освіти № 140.

Досвід роботи за методикою розвивальних ігор Бориса Нікітіна ми представили у фільмі 2014 року «Сходинки творчості» на YouTube-каналі нашого ЗДО. Досвід використання інформаційно-комунікаційних технологій — у статті «Інформаційно-комунікаційні технології в роботі з дошкільниками, які мають затримку психічного розвитку» в журналі «Вихователь-методист дошкільного закладу» № 7/2013 та у фільмі 2016 року «ІКТ у роботі з дітьми із затримкою психічного розвитку» на YouTube-каналі нашого ЗДО.

Крок 2. Визначили основні виміри Середовища, важливі для його облаштування

Щоб створити Середовище та підвищити професійну компетентність педагогів, було важливо визначити його основні виміри та акценти, про які мають дбати педагоги під час реалізації завдань освітньої програми (схема 2).

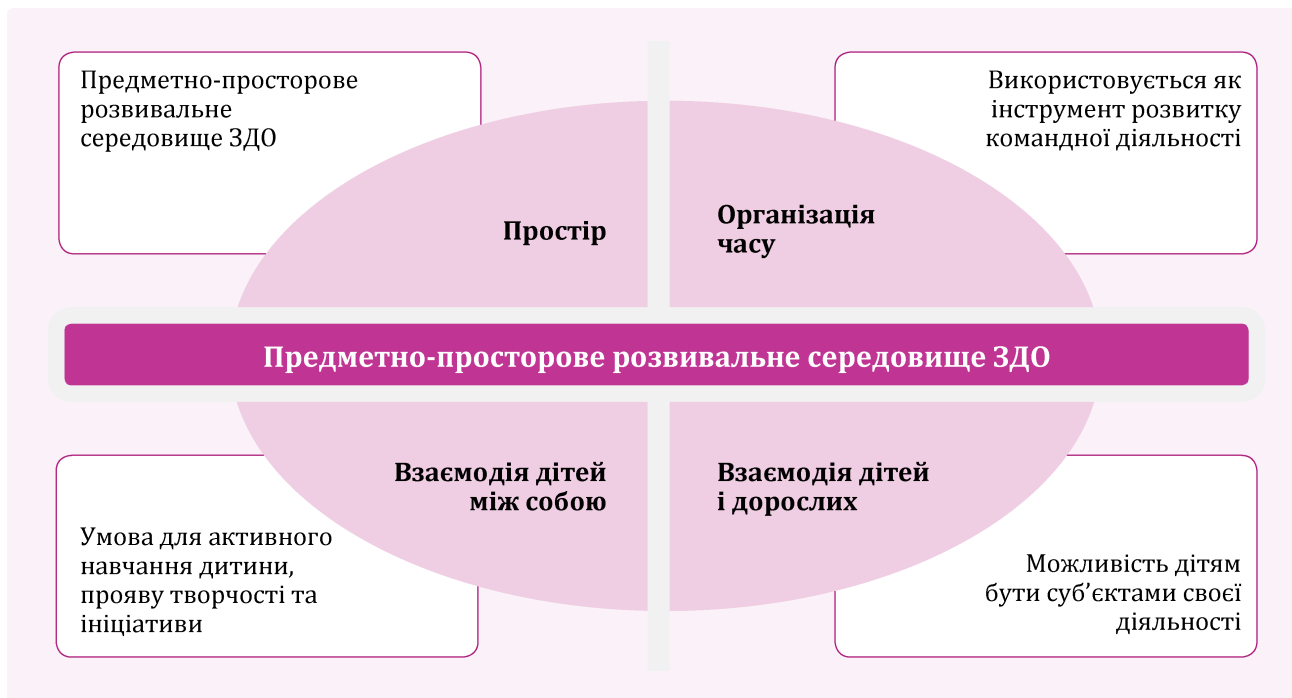

Схема 2. Виміри середовища та акценти прояву дій у ньому.

Середовище має бути «живим» — мотивувати, активізувати дітей, сприяти збереженню їхнього здоров'я та гармонійному розвитку. Для цього сучасний педагог має вміти:

- проєктувати, створювати та систематично перетворювати Середовище;
- визначати свою роль у певному осередку Середовища та відповідно до потреб конкретної дитини;
- доцільно добирати й застосовувати освітні технології навчання та взаємодії залежно від потреб дітей.

Крок 3. Вибрали пріоритетні освітні технології навчання та взаємодії

Ми надали пріоритет найзатребуванішим на сьогодні освітнім технологіям навчання та взаємодії. У нас їх вийшло шість.

Отже, протягом декількох років ми здійснювали потужну методичну роботу, під час якої педагоги отримували знання, уміння та досвід створення сучасного Середовища. А це вплинуло на результат роботи колективу в цілому та якісні зміни в Середовищі закладу.

Крок 4. Створили орієнтовану композицію Середовища в групових осередках

Більшість часу в садку діти проводять у груповому приміщенні. Тому ми вважали, що ці приміщення мають стати центром повноцінного життя дітей та знаходження можливостей для реалізації їхніх уподобань, гармонійного розвитку особистості та тренувань, необхідних для розвитку дитячого організму та якостей.

Для кожної ігрової кімнати групового осередку педагоги створили орієнтовану композицію Середовища. Вони враховували вікові особливості розвитку дітей, доцільно вибирали колірну гаму стін, меблі та місця для розташування розвивальних осередків. Перелік розвивальних осередків ігрової кімнати — у *Таблиці 3*.

Таблиця 3

Розвивальні осередки ігрової кімнати

Осередки для дітей груп раннього віку та молодшого дошкільного віку	Осередки для дітей груп середнього та старшого дошкільного віку
Ігровий (сюжетні, театралізовані, настільно-друковані ігри)	Ігровий (сюжетно-рольові, театралізовані, настільно-друковані ігри)
Книжковий	Бібліотечний
Художній (образотворчий)	Художній (образотворчий)
Будівельний	Конструювальний
Природничий	Природознавчий (+ дитяче експериментування)
Сенсорно-пізнавальний	Пізнавальний (світ навколо, математичний)
Музичний	Музичний
Народознавчий	Народознавчий
Рухової активності	Рухової активності
Відпочинку	Усамотнення
	Самоорганізації (центр чергових, знаряддя та атрибутика для побутової праці, самообслуговування, праці в природі, ручної праці)

Дії для трансформації Середовища в групових осередках не викликали в педагогічного колективу супротиву, адже щороку відбувається тематичне вивчення якості освітнього процесу, де педагоги активно включені у процес самооцінювання створення Середовища.

Зразок добору матеріалів (питання, методи та критерії) тематичного контролю на тему «Стан роботи ЗДО щодо залучення дітей до читання дитячої художньої літератури» завантажить в кінці статті.

Ми також розробили алгоритм варіативності Середовища залежно від пізнавальних тем освітнього процесу та спонтанних бажань дітей, використання різних осередків у реалізації різних видів дитячої діяльності. Почали використовувати комплекти ігрових меблів спеціальної технічної конструкції, нетрадиційних форм, зокрема різнорівневі дитячі столи, що регулюються за висотою. Це дає можливість змінювати Середовище, надавати дітям право бути суб'єктами його змін, щоб втілити свої ідеї. У такому середовищі в педагога є можливість спостерігати за діяльністю кожної дитини в усіх осередках ігрової кімнати та організовувати взаємодію — групу, підгрупу,

індивідуальну. Установили також телевізори для перегляду дитячих пізнавальних програм та казок відповідно до перспективного плану освітньої роботи з дітьми.

За результатами бесіди з дітьми про Середовище ігрової кімнати особлива увага педагогів і батьків була прикута до обладнання та оснащення декількох осередків — конструювального, ігрового, усамітнення, народознавчого та пізнавального.

Для конструювального осередку придбали різноманітні конструктори, ігрові автомобілі, ремонтні ігрові набори. Ігровий осередок оснастили сучасними ігровими меблями для сюжетно-рольових ігор: кухня, перукарня, магазин, лікарня. У спальних приміщеннях розмістили осередки усамітнення з м'якими безкаркасними меблями та полицями для особистих речей кожної дитини.

Народознавчий осередок в ігровій кімнаті розширили: на території закладу створили етномайданчик у вигляді українського подвір'я з мальовничими експонатами. Він приваблює дітей. Там вони в активному русі та достатньому для різноманітної діяльності просторі з цікавістю знайомляться з історією і побутом, духовними цінностями та мистецькими надбаннями українського народу тощо. Саме створення етномайданчика сприяло інтересу дітей до змінного матеріалу в етнографічному осередку в ігровій кімнаті.

Центр дитячого експериментування, що є складовою природознавчого осередку, доповнили матеріалами, які створила творча група відповідно до картотеки процесів та алгоритмів експериментування. Матеріали зберігаються в зручних для дітей контейнерах.

Крок 5. Визначили складові організації Середовища в кабінетах спеціалістів та інших приміщеннях закладу

У нашому закладі є 6 кабінетних приміщень для корекційно-розвивальної роботи вчителів-дефектологів та вчителів-логопедів з дітьми. У кожному з них є розвивальні осередки із специфічним наповненням: сенсорно-пізнавальний, моторний (руховий), інформаційно-комунікаційний, мовленнєво-комунікативний, релаксаційний. Кабінети оснащено комп'ютерами, сендплеями для гри з піском, атрибутикою для ігор з водою. Завдяки середовищу кабінетів педагоги мають змогу системно використовувати методики Бориса Нікітіна, В'ячеслава Воскобовича, Золтана Дьенеша, інформаційно-комунікаційні технології для розвитку пізнавальних психічних процесів вихованців.

Створюючи Середовище музичної зали, педагоги розуміли його головну мету — розвивати емоційну сферу дітей, творчі задатки, художньо-естетичні смаки, створювати умови, у яких дитина може випробувати себе в різних ролях та діяльностях, реалізувати свої бажання. Тож музичну залу облаштували дизайнерськими казковими персонажами, театральною атрибутикою та великою сценою. Із часом навіть найневпевненіший малюк, який вперше виходить на сцену, набуває впевненості в собі, адже його завжди підтримують глядачі.

Наші коридорні приміщення — особливі. Адже на підлозі в нас яскраві малюнки (технологія наливної підлоги), на стінах — світлові панелі, на яких розміщуємо та регулярно змінюємо фото з життя дітей в дитячому садку. Також є казкова зона, куди відповідно до свят та пір року додаємо творчі роботи дітей. Таке оформлення коридорів викликає в дітей почуття радості, комфорту, коли вони йдуть на музичні та фізкультурні заняття.

Крок 6. Створили та реалізували два освітніх проекти

У закладі сформовано потужне фізкультурно-оздоровче середовище. Основні його об'єкти — спортивна зала, спортивний майданчик, плескальний басейн, футбольне поле. Окрім цього, спортивне ігрове обладнання є на ігрових майданчиках груп, а в групових приміщеннях є осередки рухової активності. Це дає нам змогу урізноманітнити фізкультурно-оздоровчі форми роботи з дітьми, спонукати їх активно включитися в рухову діяльність.

Здавалося, що ще можна зробити або змінити в такому потужному та цікавому комплексі з необхідним обладнанням та інвентарем. Утім, постійний потік творчості в колективі заради якості дошкільної освіти, пошук засобів формування в дітей фізичних та особистісних якостей, безпеки життєдіяльності, сприяв тому, що ми створили та реалізували два освітніх проекти.

Перший проект — **«Спортивна зала — простір активних, сильних, сміливих та дружби»**.

Спортивна зала захоплює дітей цікавими заняттями з різноманітним інвентарем, м'якими модулями, професійним та нетрадиційним («Лабіринт», «Коники») спортивним обладнанням. Також діти систематично випробовують себе на скелетромі, який ми облаштували на великій стіні. Скелелазіння розвиває в дітей гнучкість, спритність, силу, витривалість та найголовніше — вміння міркувати, відчувати власне тіло, рівновагу та безпеку. Адаже долаючи трасу, їм необхідно продумати всі кроки, щоб полегшити собі проходження та дістатися до вершини. Завдяки цьому спортивна зала стала ще привабливішою, діти завжди хочуть сюди повернутися.

Другий проект — **«Автомістечко — місце руху та безпеки»**.

Питання безпеки дитини на вулицях міста — важливе. Але дитині ще складно розуміти правила руху пішоходів та транспорту. Тому творча група педагогів разом з батьківським колективом створили проект будівництва на території дитячого садка сучасного автоматістечка та окреслили план його реалізації.

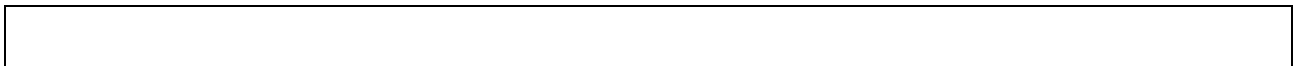

Перегляньте відеофільм «Історія одного автоматістечка» на YouTube-каналі нашого закладу.

Тепер складні питання правил поведінки на дорозі діти опановують із захопленням та цікавістю.

Отже, ми створили в нашому закладі повноцінне предметно-просторове розвивальне середовище. Педагоги мають відповідну позицію в організації діяльності дітей у ньому. Так ми реалізуємо завдання сучасної дошкільної освіти, збагачуємо дитячу діяльність та розвиваємо особистості дітей.

Яке ж оновлене освітнє середовище нашого закладу, *див.* у презентації.

Освітня технологія діяльнісного підходу спрямована на:

формування в дошкільнят культури спілкування та діалогу

розвиток здібностей дітей проектувати майбутню діяльність, бути її суб'єктом

розвиток і збагачення соціально-особистісного досвіду дітей за допомогою включення в сферу міжособистісної взаємодії